

Emne nr. 7

SKAV

Høyet er i alle bygder det viktigaste fôret for buskapen. Men attåt dette har mest alle bygder andre fôrslag som dei nyttar mest årvisst, anten det er godt høyår eller kleint, men sjølvsagt vert dette hjelpefôret nytta ut mykje meire i dårlege år enn i gode, og det høyrer først og fremst vinteren til.

1. Har ein noko samnamn for dei ymse slag fôr, utanom høyet (hjelpefôr, naudfôr, raskefôr)?

2. Mykje nytta er skav,, beit og brom. Har ein noko samnamn for desse (vedfôr, markafôr, morkeråning)?

I denne emnelista vert det spurt etter SKAV som er eit av dei viktigaste fôrslaga som ein har å lita seg til attåt høyet, og som er mykje i bruk den dag i dag. Skav er borken av ymse treslag, fint skave.

3. Korleis bøyer ein gjerningsordet skava (notid skjev o.s.b., fortid skov el. skava, partisipp skave o.s.b.)?

4. Har ein nytta skav til krøterfôr i Dykkar bygd (kva namn har ein på det)?
Reknar ein det som regulært fôrslag eller berre til hjelp i vanskelege år?

5. Kva treslag nyttar ein til skav (raun, osp, lind, alm o.s.b.)?

Skjev ein alle slag lauvtre eller berre visse slag?

Skjev ein bartre (unge furutre)?

Kva treslag held ein gjævast til skav (raun, alm)?

6. Kjenner ein ordet skav (skjevla) nytta om eit sert treslag, kva tre er det (raun)?

7. Kjenner De eit rim som fortel korleis det er med godleiken åt dei ymse treslaga når dei nyttast til skav? Det er mykje vidspreidt eit rim som lyder t.d. såleis:

Almen gjøe,
raunen føe,
selja svelte,
vieren velte,
hegg set merg i legg.

Kva form finst av dette rimet?

8. Fekk heile buskapen skav (ku, saug, geit, men ikkje hest)?

Kva tid på året fekk dei skavet?

Fekk dei skavet for seg sjølv eller blanda saman med høyet eller anna fôr?

Var det noko slag skav krøtera ikkje ville eta (skav av older, or)?

9. Fekk ein meir mjølk når kyrne fekk skav?

Meiner ein at det vert skilnad på mjølka når kyrne får skav (stiv rjome, fint gult smør)?

Ville skav av visse treslag gjeva beisk smak på mjølka?

10. Dreg ein til skogs eins erend for å henta ved til skaving, eller skjev ein berre den veden ein likevel skal ha til huset?

Skjev ein hesje-veden, og nyttar ein det skavet til krøtera?

11. Kva kallar ein det at ein hentar skavved (dreg på markaskog (morkaskog), reiser etter mork eller skav, å marka o. l.)?

12. Kva kallar ein veden ein hentar (mork, skav, skavved)?

13. Kjenner De gjerningsordet marka?

Tyder det å samla mork, skavved spesielt, eller nyttar ein ordet for sanking av all slag fôr i markene som lauv, mose o. l.?

14. Kva tid på året hentar ein skav?

Reknar ein det for serleg surt og hardt arbeid å henta skavved?

Har det vore sed at karfolka skulle i skogen på fastande hjarta og henta skav langfredag ("dei skulle lida med Jesus", som dei sa)?

15. Kvar held dei seg med skavinga (ute på tunet, i eller ved vedskjulet, eller inne i stova)?

16. Kva slag reiskap nyttar dei til å skava med (skavkniv, skavljå, bandakniv, tollekniv)?

Korleis ser denne ut, og kva serskilt namn har ein på han?

Er reiskapen laga spesielt til dette arbeidet, eller er det vanleg at dei tek eit gammalt ljåsbrot og lagar til?

Er det handtak i begge ender eller berre i den eine?

Har ein då berre tulla ei tyfille kring den enden som ikkje har handtak?

Held ein dei gamle tynsleljåane for mætaste skavereiskapen?

17. Korleis går dei fram med skavinga?

Går ein fram på ulike vis når ein skjev skavved til krøtera og når ein skjev hesjeved?

Det har t. d. vore brukt at dei har eit slag treskrue på ein stolpe ved vedskjulet. Der festar dei eine enden av stokken som skal skavast, medan den andre enden kvilar på ein kluftegrein som dei set ned i jorda. Dei kan og ha ein ser krakk, liknande ein bandakrakk, eller dei nyttar sagekrakken. Gjeld desse framgangsmåtane berre for hesjeved?

Til skaving av skavved har det vore nytta ein krakk (halvsirkelforma eller vanleg firkanta skavkrakk) med ein pinn i, der det er hakk til å stydja skavljåen eller -kniven mot. Ein har òg nytta ein vanleg stovekrakk med eit hol i eine enden til å setja ein pinn nedi. Har ein noko sert namn på denne pinnen (skavhæl)?

18. Elles er det òg kjent at dei nytta ei stong som dei sette med eine enden i golvet og andre enden opp mot biten. Mot denne stonga sette dei skavljåen. Denne stonga vart kalla skavhælen. Den nytta dei helst når dei hadde mykje skaving for seg. Elles kunne dei òg berre styja skavljåen mot ovnskanten eller mot sengkanten.

Kjenner De ordet skavhæl?

Vart det nytta berre om ein spesiell innretning (korleis var denne?), eller nyttar ein det om alt ein stydjer skavljåen mot, anten det er ein pinn, eller ovnen eller noko anna?

19. Korleis sit dei når dei skjev?

Korleis held dei ljåen eller kniven?

Held dei med begge hender, eller held dei reiskapen med eine handa og skavkjeppen med den andre og dreg kjeppen fram og attende under verktøyet?

20. Kva kallar ein veden ein skjev (skav, skavved, skavkjepp, mork)?

21. Kva namn har ein på sjølve borken som ein skjev tå (skav)?

Har ein eit sert ord om dei små borkbitane (skavblokke)?

22. Skjev ein berre tunne kjeppar, eller òg ved av store tre?

Er veden som ein skjev, lenger enn vanleg brenneved?

23. Kva kallar ein kjeppane som ein har skave (skjevil, skjevle, skjøvla, skjevling, spræki, sprekje. Korleis lyder orda i fleirtal)?

Har ein ulike namn på dei etter tjukkleiken (skjevil t.d. om ein tunn kjepp, og kubb om eit vedstykke)?

24. Er det visse reglar for korleis skavet skal vera (tunt og fint, berre det aller ytste laget av borken, eller skal helst litt av sjølve vedlaget fylgja med)?

Var sume flinkare enn andre til å skava? (Det fortelst at ein kar var så god til å skava, at kyrne tok hans skav heller enn det dei andre skov).

25. Kva nyttar ein veden til som er avskaven (til baksteved)?

26. Nyttar ein framleis skav til fôr eller kva tid slutta ein i tilfelle med det?

Vi er takksame for om De vil ta med meste mogleg av bøyningar av dei orda det er spurt om.